УДК 343.131
DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.209-217

І. В. Грицюк,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Державний податковий університет
e-mail: nnipravo@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-2253-4057;
Н. А. Лугіна,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Державний податковий університет
e-mail: natali.lugina7@gmail.com
ORCID ID 0000-0001-6005-2943;
В. О. Підгородецький,
здобувач,
Державний податковий університет
e-mail: valintin2002mu@gmail.com
ORCID ID 0000-0001-7812-7384

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей реалізації засади доступу до правосуддя у кримінальних провадженнях в умовах збройної агресії, які склались в Україні. Розглянуто основні перешкоди, що виникають під час функціонування системи кримінального правосуддя в умовах війни, зокрема: фізичне знищення судової інфраструктури, проблеми безпеки учасників кримінального провадження, переміщення значної кількості осіб, ускладнення збору доказів та проведення процесуальних дій. Аналізуються нормативно-правові зміни, що були прийняті для адаптації кримінального процесу до роботи в умовах збройного конфлікту. Особливу увагу приділено питанням дистанційного судового провадження, документування воєнних злочинів, застосування спеціальних процедур досудового розслідування та судового розгляду. Висвітлено проблеми, пов'язані з реалізацією процесуальних гарантій учасників кримінального провадження в особливих умовах, зокрема забезпечення права на захист, права на оскарження процесуальних рішень, дотримання розумних строків розгляду справ. Досліджено вітчизняну практику переміщення судів з тимчасово окупованих територій та територій, наближених до зони бойових дій, а також організацію роботи органів правосуддя в умовах частих

© Грицюк І. В., Лугіна Н. А., Підгородецький В. О., 2025

повітряних тривог та обмеженого енергопостачання. Розглянуто інноваційні підходи до забезпечення безперервності судового процесу через використання резервних джерел енергії, створення захищених серверних приміщень для збереження електронних матеріалів справ, а також розвитку мобільних судів. Проаналізовано досвід інших країн, які стикалися з подібними викликами в умовах збройних конфліктів, зокрема Боснії і Герцеговини, Грузії, Хорватії, та можливості його адаптації до українських реалій. Висвітлено роль міжнародних організацій у підтримці системи правосуддя України, документуванні воєнних злочинів та сприянні притягненню винних до відповідальності. На основі аналізу міжнародного досвіду та національної практики запропоновано ряд рекомендацій щодо вдосконалення законодавства та практичних механізмів забезпечення засади доступу до правосуддя в умовах збройної агресії.

Ключові слова: *Кримінальне провадження, засада доступу до правосуддя, збройна агресія, воєнний стан, дистанційне судове провадження, воєнні злочини, спеціальне досудове розслідування, переміщення судів, міжнародне гуманітарне право, право на справедливий суд.*

Метою статті є комплексний аналіз проблем реалізації засади доступу до правосуддя у кримінальних провадженнях в умовах збройної агресії, виявлення основних перешкод функціонування системи кримінального правосуддя в умовах війни, дослідження законодавчих механізмів їх подолання, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання та практики забезпечення засади доступу до правосуддя за таких умов.

Постановка проблеми. Збройна агресія проти України створила безпрецедентні виклики для національної системи правосуддя. Фізичне знищення будівель судів, прокуратур та інших правоохоронних органів, вимушене переміщення значної кількості громадян, неможливість проведення процесуальних дій на окупованих територіях, загрози життю та здоров'ю учасників кримінального провадження – це лише частина проблем, з якими зіткнулася система кримінального правосуддя в умовах війни.

Засада доступу до правосуддя є фундаментальним елементом верховенства права та закріплена як у національному законодавстві, так і в міжнародних правових актах, зокрема в статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод [1]. В умовах збройного конфлікту реалізація цієї засади стикається з суттєвими перешкодами, які потребують оперативного та ефективного вирішення.

Особливого значення набуває проблема балансу між необхідністю забезпечення національної безпеки та дотриманням процесуальних гарантій учасників кримінального провадження. Військовий стан вимагає адаптації кримінального процесуального законодавства для роботи в екстремальних умовах, однак такі зміни не повинні призводити до невиправданого обмеження прав і свобод людини.

Актуальність дослідження зумовлена також необхідністю узагальнення досвіду функціонування системи кримінального правосуддя в умовах збройної агресії, аналізу нормативно-правових змін, внесених до кримінального процесуального законодавства

у зв'язку з війною, та оцінки їх ефективності для забезпечення засади доступу до правосуддя.

Виклад основного матеріалу. Фундаментальною основою для забезпечення доступу до правосуддя в Україні є Конституція України, яка гарантує кожному право на судовий захист (стаття 55) та встановлює неможливість обмеження цього права навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (стаття 64) [2]. Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) у статті 21 закріплює засаду доступу до правосуддя, згідно з якою кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом [3].

Погоджуємось із думкою О. Кубарєвої та Р. Перцева, які зазначають, що забезпечення права на судовий доступ має функціонувати без обмежень та на засадах рівності для всіх учасників кримінального процесу, незалежно від їхнього процесуального статусу – чи це потерпілий, свідок, підозрюваний або обвинувачений [4].

З початком збройної агресії правова система України зазнала суттєвих змін, спрямованих на адаптацію до нових реалій. Зокрема, було прийнято ряд законів, які внесли зміни до кримінального процесуального законодавства, серед яких:

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану» від 12.05.2022, який запровадив особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану [5].

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 [6].

3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну» від 24.05.2022 [7].

Крім того, правовою основою для забезпечення доступу до правосуддя є міжнародні договори, ратифіковані Україною, зокрема Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них.

Як зазначає М. Смокович, здійснення правосуддя судами в умовах дії правового режиму воєнного стану має здійснюватися не лише в нерозривній сув'язі із забезпеченням реальної доступності кожного до правосуддя, а й забезпечення необхідних умов для роботи суддів, судів системи судоустрою України [8, с. 455].

Одним із наслідків збройної агресії стало фізичне знищення або пошкодження будівель судів, прокуратур, слідчих підрозділів та інших установ системи правосуддя. За даними Державної судової адміністрації України, станом на кінець 2023 року понад 132 судових установ зазнали пошкоджень різного ступеня, частина з них повністю зруйнована [9]. Це призвело до необхідності передачі справ до інших судів, що створило додаткове навантаження та спричинило затримки в розгляді справ.

Для вирішення цієї проблеми було запроваджено механізм зміни територіальної підсудності, що дав змогу перерозподілити справи між судами. Однак переміщення судових

установ створило додаткові складнощі для учасників кримінального провадження, які змушені долати значні відстані для участі в судових засіданнях.

Забезпечення безпеки суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів, свідків та інших учасників кримінального провадження стало одним із ключових викликів в умовах збройної агресії. На окупованих територіях та в зоні бойових дій існує реальна загроза життю та здоров'ю осіб, які беруть участь у здійсненні правосуддя, особливо у справах, пов'язаних із воєнними злочинами.

Для мінімізації таких ризиків було розширено можливості застосування заходів безпеки, передбачених Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [10]. Крім того, активно використовуються механізми дистанційного провадження, передбачені статтями 232 та 336 КПК України, що дають змогу особам брати участь у процесуальних діях без фізичної присутності в суді чи органі досудового розслідування [3].

Масове переміщення населення створило додаткові перешкоди для доступу до правосуддя. Внутрішньо переміщені особи та біженці часто стикаються з труднощами в доступі до правової допомоги, неможливістю отримати необхідні документи, які залишилися на окупованих територіях, складнощами в участі в судових засіданнях через відсутність коштів на переїзд або проживання в місцях розташування судів.

Для вирішення цих проблем було розширено мережу центрів безоплатної правової допомоги, які надають консультації та представництво інтересів внутрішньо переміщених осіб. Також було спрощено процедуру підтвердження особи та інших юридичних фактів для внутрішньо переміщених осіб, які втратили документи.

Особливо гострою є проблема збору доказів на окупованих територіях та в зоні бойових дій. Неможливість проведення огляду місця події, допиту свідків, вилучення речових доказів суттєво ускладнює розслідування злочинів, що призводить до затягування строків досудового розслідування.

Для подолання цих перешкод було запроваджено механізми дистанційного проведення допитів, використання електронних доказів, а також залучення міжнародних організацій до процесу документування воєнних злочинів. Важливу роль відіграє робота Міжнародного кримінального суду та інших міжнародних інституцій, які здійснюють збір та збереження доказів воєнних злочинів.

Одним із найефективніших інструментів забезпечення доступу до правосуддя в умовах збройної агресії стало розширення використання відеоконференцзв'язку для проведення процесуальних дій. Стаття 336 КПК України передбачає можливість дистанційного судового провадження, яке здійснюється в режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, зокрема з приміщень, розташованих поза межами приміщення суду [3].

У 2022-2023 роках було суттєво вдосконалено технічну інфраструктуру судів для проведення відеоконференцій, що дало змогу значно збільшити кількість дистанційних судових засідань. За даними Державної судової адміністрації України, частка дистанційних судових засідань у кримінальних провадженнях збільшилась втричі порівняно з довоєнним періодом [11].

Варто зазначити, що дистанційне провадження має певні обмеження, зокрема щодо забезпечення принципу безпосередності дослідження доказів. Тому важливо дотримуватися балансу між ефективністю процесу та забезпеченням процесуальних гарантій учасників провадження.

Для забезпечення невідворотності покарання за злочини, вчинені в умовах збройної агресії, особливого значення набули інститути спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження (in absentia), передбачені главою 24-1 КПК України [3]. Ці механізми дають змогу здійснювати кримінальне провадження за відсутності підозрюваного чи обвинуваченого, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від відповідальності.

У зв'язку з особливостями збройної агресії законодавець розширив перелік кримінальних правопорушень, щодо яких може здійснюватися спеціальне досудове розслідування, включивши до нього злочини проти основ національної безпеки, воєнні злочини та злочини проти миру та безпеки людства.

Важливою гарантією прав підозрюваного чи обвинуваченого під час здійснення спеціального кримінального провадження є обов'язкова участь захисника, а також можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку.

Впровадження елементів електронного судочинства стало важливим кроком для забезпечення доступу до правосуддя в умовах збройної агресії. Система «Електронний суд» дає нагоду подавати процесуальні документи в електронній формі, отримувати судові рішення та інші документи через особистий кабінет, а також відстежувати рух справи онлайн.

В умовах війни електронне судочинство набуло особливого значення, оскільки дало змогу учасникам кримінального провадження взаємодіяти з судом без необхідності фізичної присутності, що є особливо важливим для осіб, які перебувають на окупованих територіях або за кордоном.

Однак варто зазначити, що повноцінному функціонуванню електронного судочинства перешкоджають проблеми з доступом до інтернету на деяких територіях, а також недостатня цифрова грамотність частини населення.

Досвід інших країн, які стикалися з подібними викликами в умовах збройних конфліктів, є цінним джерелом для вдосконалення механізмів забезпечення доступу до правосуддя в Україні. Зокрема, корисними є практики Боснії і Герцеговини, Грузії, Хорватії, де були створені спеціалізовані судові інституції для розгляду справ, пов'язаних із воєнними злочинами.

Міжнародна спільнота надає суттєву підтримку Україні в забезпеченні доступу до правосуддя. Зокрема, Європейський Союз, Рада Європи, ООН та інші міжнародні організації реалізовують проєкти, спрямовані на зміцнення спроможності судової системи, підвищення кваліфікації суддів, прокурорів, слідчих та адвокатів, розвиток інфраструктури судів.

Важливим аспектом міжнародної співпраці є документування воєнних злочинів та злочинів проти людяності, вчинених у ході збройної агресії. Спільна робота українських правоохоронних органів з Міжнародним кримінальним судом, Офісом Верховного

комісара ООН з прав людини, ОБСЄ та іншими міжнародними організаціями сприяє збору доказів та притягненню винних до відповідальності.

Аналіз наявних проблем та практики їх вирішення дає змогу визначити такі перспективні напрями вдосконалення механізмів забезпечення доступу до правосуддя в умовах збройної агресії:

1. Розвиток мобільного правосуддя – створення мобільних судів та органів досудового розслідування, які можуть функціонувати в місцях компактного проживання внутрішньо переміщених осіб та на територіях, наближених до зони бойових дій.

2. Удосконалення нормативно-правового регулювання дистанційного провадження, зокрема розширення можливостей використання сучасних технологій для проведення процесуальних дій.

3. Розвиток системи електронного судочинства, забезпечення її доступності для всіх категорій населення, зокрема осіб з обмеженими можливостями та цифровою неграмотністю.

4. Підвищення рівня безпеки учасників кримінального провадження, особливо у справах, пов'язаних із воєнними злочинами, через розширення програм захисту свідків та потерпілих.

5. Розвиток механізмів міжнародного судового співробітництва, зокрема щодо збору доказів, видачі осіб, які вчинили злочини, виконання судових рішень.

6. Удосконалення процедур спеціального досудового розслідування та судового провадження з метою забезпечення балансу між ефективністю кримінального процесу та дотриманням прав підозрюваних та обвинувачених.

7. Створення спеціалізованих судових інституцій для розгляду справ, пов'язаних із воєнними злочинами, за аналогією з міжнародним досвідом.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу сформулювати ряд важливих узагальнень щодо функціонування системи кримінального правосуддя в умовах збройного конфлікту. Зокрема, варто зауважити, що збройна агресія створила безпрецедентні виклики для системи кримінального правосуддя в Україні, зокрема щодо забезпечення доступу до правосуддя для всіх категорій населення. Серед основних перешкод для реалізації принципу доступу до правосуддя в умовах збройної агресії є фізичне знищення судової інфраструктури, проблеми безпеки учасників кримінального провадження, вимушене переміщення населення, складнощі збору доказів та проведення процесуальних дій на окупованих територіях та в зоні бойових дій. Саме тому для подолання цих перешкод в Україні було впроваджено ряд інноваційних механізмів, зокрема розширення використання дистанційного судового провадження, впровадження електронного судочинства, застосування процедур спеціального досудового розслідування та судового провадження. Потрібно зауважити, що міжнародна спільнота надає суттєву підтримку Україні в забезпеченні доступу до правосуддя, зокрема через проєкти технічної допомоги, підвищення кваліфікації працівників системи правосуддя та документування воєнних злочинів. Перспективними напрямами вдосконалення механізмів забезпечення доступу до правосуддя є розвиток мобільного правосуддя, вдосконалення нормативно-правового регулювання дистанційного провадження, розвиток системи електронного судочинства, підвищення рівня безпеки

учасників кримінального провадження та розвиток механізмів міжнародного судового співробітництва. Незважаючи на численні виклики, збройна агресія стала каталізатором впровадження інноваційних підходів до забезпечення доступу до правосуддя, які можуть бути корисними і після завершення війни.

Отже, ефективна реалізація засади доступу до правосуддя в умовах збройної агресії потребує комплексного підходу, що охоплює вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток технічної інфраструктури судів, підвищення кваліфікації працівників системи правосуддя та міжнародне співробітництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

4. Kubarieva, O., & Pertsev, R. (2022). Principles of access to justice and guarantees of its implementation in criminal proceedings. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 27 (4), 40–51. DOI : https://doi.org/10.56215/0122274.40

5. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану : Закон України від 27.07.2022 № 2462-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-20#Text

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text

7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2160-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-IX#Text

8. Смокович М. І. Здійснення правосуддя в умовах воєнного стану: до питання законодавчих змін. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2022. № 70. С. 450–455. URL : https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.72

9. Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2023 рік. URL : https://dsa.court.gov.ua/

10. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text

11. Дистанційні слухання в цивільному, господарському та адміністративному процесах: у Верховному Суді відбулася презентація тематичного дослідження. *Судова влада України.* URL : https://court.gov.ua/press/general/1704385/

REFERENCES

1. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms : Council of Europe Convention of 04.11.1950. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 995_004#Text

2. Constitution of Ukraine dated 28.06.1996 No. 254k/96-VR. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

3. Criminal Procedure Code of Ukraine : Code of Ukraine dated 13.04.2012 No. 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

4. Kubarieva, O., & Pertsev, R. (2022). Principles of access to justice and guarantees of its implementation in criminal proceedings. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 27 (4), 40–51. DOI : https://doi.org/10.56215/0122274.40

5. On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine to Improve Certain Provisions of Pre-Trial Investigation under Martial Law : Law of Ukraine of July 27, 2022 No. 2462-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-20#Text

6. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Establishing Criminal Liability for Collaborative Activities : Law of Ukraine of March 3, 2022 No. 2108-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text

7. On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine to ensure counteraction to the unauthorized dissemination of information about the sending, movement of weapons, armaments and ammunition to Ukraine, the movement, relocation or deployment of the Armed Forces of Ukraine or other military formations formed in accordance with the laws of Ukraine, committed under conditions of martial law or a state of emergency : Law of Ukraine of March 24, 2022 No. 2160-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-IX#Text

8. Smokovich M. I. Administration of justice under martial law: on the issue of legislative changes. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University.* Law Series. 2022. No. 70. Pp. 450–455. URL : https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.72

9. Report on the activities of the State Judicial Administration of Ukraine for 2023. URL : https://dsa.court.gov.ua/

10. On ensuring the safety of persons participating in criminal proceedings : Law of Ukraine dated 23.12.1993 No. 3782-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text

11. Remote hearings in civil, commercial and administrative proceedings: a presentation of thematic study was held at the Supreme Court. *Judiciary of Ukraine.* URL : https://court.gov.ua/press/general/1704385/

I. V. Hrytsiuk, N. A. Luhina, V. O. Pidhorodetskyi. IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF ACCESS TO JUSTICE IN CRIMINAL PROCEEDINGS UNDER CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION

The article is devoted to the study of the peculiarities of implementing the principle of access to justice in criminal proceedings under the conditions of armed aggression in Ukraine. It examines the main obstacles to the functioning of the criminal justice system during wartime, including the physical destruction of judicial infrastructure, security issues for participants in criminal proceedings, the displacement of a significant number of people, difficulties in evidence collection, and challenges in conducting procedural actions.

The article analyzes legislative changes introduced to adapt the criminal process to the realities of armed conflict. Special attention is given to issues of remote judicial proceedings, documentation of war crimes, and the application of special pre-trial investigation and trial procedures. The challenges related to ensuring procedural guarantees for participants in criminal proceedings under extraordinary conditions are highlighted, including the right to defense, the right to appeal procedural decisions, and compliance with reasonable timeframes for case consideration.

The study explores national practices regarding the relocation of courts from temporarily occupied territories and areas near combat zones, as well as the organization of judicial bodies under conditions of frequent air raid alerts and limited energy supply. Innovative approaches to ensuring the continuity of judicial processes are considered, such as the use of backup power sources, the creation of secure server rooms for storing electronic case materials, and the development of mobile courts.

The article also analyzes the experience of other countries that have faced similar challenges during armed conflicts, including Bosnia and Herzegovina, Georgia, and Croatia, and the possibilities of adapting their experience to the Ukrainian context. The role of international organizations in supporting Ukraine's justice system, documenting war crimes, and facilitating the prosecution of perpetrators is also discussed.

Based on an analysis of international experience and national practice, the article proposes a set of recommendations for improving legislation and practical mechanisms to ensure access to justice under conditions of armed aggression.

Keywords: *Criminal proceedings, principle of access to justice, armed aggression, martial law, remote judicial proceedings, war crimes, special pre-trial investigation, relocation of courts, international humanitarian law, right to a fair trial.*

Стаття надійшла до редколегії 5 березня 2025 року

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІРПІНСЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ЧАСОПИС

Науковий журнал

Випуск 2 (19)

Ірпінь ● ДПУ ● 2025

ISSN 2617-4154
УДК 34:33(477)(08)

Засновник: Університет державної фіскальної служби України
Заснований 2018 року
Продовжуване видання (виходить у міру накопичення матеріалу)
Мови видання: українська, англійська
Ідентифікатор друкованого медіа: R30-02576
Рекомендовано до друку та поширення через мережу «Інтернет» рішенням Вченої ради Державного податкового університету (протокол № 13 від 24.04.2025)

Редакційна колегія: д-р юрид. наук, професор *В. В. Топчій* (голов. ред.); д-р юрид. наук, доцент *О. М. Бодунова* (заст. голов. ред.); д-р юрид. наук, с.н.с. *Н. Б. Новицька* (заст. голов. ред.); канд. юрид. наук, доцент *Н. А. Лугіна* (відп. секретар); д-р юрид. наук, доцент, *Ю. І. Аністратенко*; д-р юрид. наук, професор *В. Т. Білоус*; д-р юрид. наук, професор *С. В. Бобровник*; д-р юрид. наук, професор *О. Г. Боднарчук*; д-р юрид. наук, професор *Л. М. Касьяненко*; д-р юрид. наук, професор *О. Є. Костюченко*; д-р юрид. наук, професор *Н. А. Литвин*; д-р юрид. наук, професор *Т. О. Мацелик*; д-р юрид. наук, професор *Н. В. Никитченко*; д-р юрид. наук, професор *А. М. Новицький*; канд. юрид. наук, доцент *Л. В. Омельчук*; д-р юрид. наук, професор *О. П. Рябченко*; д-р юрид. наук, доцент *Ю. Ю. Рябченко*; д-р юрид. наук, професор *П. В. Цимбал*; д-р юрид. наук, професор *І. В. Чеховська*; д-р юрид. наук, професор *А. Є. Шевченко*; д-р юрид. наук, професор *Асар Іса огли Садигов* (Азербайджан), *Janusz Orłowski*, doctor nauk prawnych UniwersytetWarmińsko-Mazurski w Olsztynie (Poland).

Ірпінський юридичний часопис : науковий журнал / редкол. : В. В. Топчій (голов. ред.) та ін. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. – Випуск 2 (19). – 274 с. – (Серія : право).

У виданні вміщені наукові статті, присвячені актуальним проблемам юридичної науки та практики.

Науковий журнал започатковано з метою опублікування результатів наукових досліджень проблем правової науки, теоретико-прикладних проблем правового забезпечення фіскальної політики держави, удосконалення законодавства та правозастосування.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та всіх, хто цікавиться проблемами теорії права та правозастосування.

Науковий журнал індексується в Google Scholar,

Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Розміщений на відкритій інформаційній платформі OJS Державного податкового університету.

DOI (digital object identifier) – цифровий індикатор об'єкта привласнюється науковим статтям видання.

Редакція журналу веде систематичну роботу із включення наукового видання до міжнародних електронних бібліотек, каталогів та наукометричних баз даних з метою входження в світовий науковий інформаційний простір, підвищення рейтингу журналу та індексів цитування його авторів. Наразі редколегія провадить роботу щодо входження збірника у Scopus та Web of Science.

Адреса редакційної колегії:
Україна, 08205, Ірпінь, Київська обл., вул. Університетська, 31,
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

Використання опублікованих у збірнику матеріалів дозволяється за умови обов'язкового посилання на джерело інформації.

У разі посилання на матеріали збірника наукових праць «Ірпінський юридичний часопис» потрібно використовувати транслітеровану назву «Irpinskyi yurydychnyi chasopys», або «Irpin legal chronicIles».

© Державний податковий університет, 2025

STATE TAX UNIVERSITY

IRPIN LEGAL CHRONICLLES

The Scientific Journal

Issue 2 (19)

Irpin ● STU ● 2025

ISSN 2617-4154
UDC 34:33(477)(08)

Founder: University of the State Fiscal Service of Ukraine
The scientific journal «Irpin legal chronicles» was founded in 2018

Continued edition (released with the accumulation of material)
Languages of edition: Ukrainian, English

Print media identifier: R30-02576

Recommended for printing and Internet distribution by the decision of the Academic Council of the State Tax University (protocol № 13, 24.04.2025)

Editorial Board: Dr., Professor *V. V. Topchiy* (Editor-in-chief); Dr., Docent *O. M. Bodunova* (deputy Ed.); senior researcher *N. B. Novytska* (deputy Ed.); Ph.D. in Law, Docent, *N. A. Lugina* (co-ed.); Dr., Associate Professor, *Yu. I. Anistratenko*; Dr., Professor *V. T. Bilous*; Dr., Professor *S. V. Bobrovnik*; Dr., Professor *O. G. Bodnarchuk*; Dr., Professor *L. M. Kas'yanenko*; Dr., Professor *O. E. Kostyuchenko*; Dr., Professor *N. A. Lytvyn*; Dr., Professor *T. O. Matselyk*; Dr., Professor *N. V. Nikitchenko*; Dr., Professor *A. M. Novytsky*; Ph.D. in Law, Docent *L. V. Omelchuk*; Dr., Professor *O. P. Ryabchenko*; Dr., Associate Professor *Yu. Yu. Ryabchenko*; Dr., Professor *P. V. Tsymbal*; Dr., Professor *I. V. Chekhovska*; Dr., Professor *A. Eu. Shevchenko*; Dr., Professor *Asar Isa ogly Sadygov* (Azerbaijan), *Janusz Orłowski*, doctor nauk prawnych UniwersytetWarmińsko-Mazurski w Olsztynie (Poland).

Irpin legal chronicles : The Scientific Journal / Editorial Board : V. V. Topchiy (Editor-in-chief) and others. – Irpin : State Tax University, 2025. – Issue 2 (19). – 274 p. – (Series : Law).

The edition contains scientific articles devoted to the actual problems of legal science and practice.

The scientific journal was founded with the purpose of publishing the results of researches on problems of legal science, theoretical and applied problems of legal provision of the state fiscal policy, improvement of legislation and law enforcement.

The journal is intended for researchers, lecturers, postgraduates, students and anyone who is interested in law theory and law enforcement.

The Scientific Journal is indexed by Google Scholar,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine.

The scientific journal is located on the open information platform OJS of the State Tax University.

DOI digital object identifier is assigned to the scientific articles of the edition.

The editorial board carries out systematic work on integration of the scientific edition to the international electronic libraries, catalogs and scientometric databases with the purpose of entering the world scientific information space, increasing the rating of the journal and the citation indices of its authors. The editorial board is currently working on the inclusion of the scientific journal in Scopus and Web of Science.

Address of the editorial board:
31, Universitetskaya str., Irpin, Kyiv region, Ukraine, 08205
e-mail: irpin-yur-chas@ukr.net

The use of the materials published in the journal is allowed in case of obligatory referring to an information source.

Referring to the materials of the scientific journal «Irpin legal chronicles» one must use the transliterated title «Irpinskyi yurydychnyi chasopys» or «Irpin legal chronicles».

© State Tax University, 2025

ЗМІСТ

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Герман М. М.
Сутність і зміст адміністративно-правової охорони
та захисту права інтелектуальної власності 11

Мельник О. П., Кондратюк В. В.
Роль фінансової децентралізації в розвитку місцевих громад України 22

Топчій В. В.
Особливості визначення дефініції поняття
«успішних наукових досліджень, що досягли визнаних результатів» 33

Гарбінська-Руденко А. В., Фірскіна К. М., Михайлова С. І.
Правові аспекти запобігання нецільовому використанню бюджетних коштів 40

Теорія та історія держави і права

Бинюк Н. М.
Релігія як основа правових систем країн Азії 50

Бодунова О. М.
Основні засади правотворчої діяльності: зарубіжний досвід
та перспективи запровадження в Україні 57

Куньовський О. В.
Предмет конституційної скарги й наслідки її задоволення
в Україні та Польщі: порівняльно-правовий аналіз 65

Сердюк Н. А.
Право на мир: сучасне розуміння та нові виклики 73

Цивільне право і цивільний процес; трудове право;
сімейне право; міжнародне приватне право

Боднарчук О. І., Татаренко А. Р., Коржовник Ю. В.
Господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців
за порушення прав споживачів: порівняльний аналіз 83

Костюк В. І.
Права та інтереси одного з батьків, що проживає окремо від дитини,
як предмет захисту в порядку цивільного судочинства 93

Лаговська Н. В., Романенкова А. Ю.
Фіскальна політика держави як інструмент впливу
на соціальний захист населення 101

Менів Л. Д., Кучеренко А. О.
Актуальні питання захисту прав споживачів у сфері споживчого
кредитування в період дії воєнного стану 111

Рябченко Ю. Ю.
Здійснення права на доменне ім'я: окремі проблемні питання 119
Новицька Н. Б., Новицький А. М., Салецька Н. М.
Правові підстави реалізації права на вступ у спадщину
в умовах воєнного стану 126
Самілик Л. О., Паланська Б. І.
Особливості розгляду справ, пов'язаних із реалізацією права
на відстрочку від мобілізації 135

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
Борисенко В. О.
Класифікація та типологія кіберзлочинів у банківській сфері 145
Кравчук А. І.
Сучасні методи запобігання злочинності у сфері господарської діяльності 154
Нікітін Ю. В., Нікітін Д. Ю.
Кримінально-правова відповідальність за екоцид:
національний та міжнародний вимір 162
Сіренко О. В., Білінська Ю. О., Добровольська Ю. О.
Проблематика притягнення блогерів до юридичної відповідальності 175
Сперкач Н. А., Михалевич С. М.
Кримінологічна характеристика та запобігання зловживанням
щодо державних бюджетних коштів та їхнього нецільового використання 183

Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність
Білик Ю. Г.
Методика розслідування злочинів, пов'язаних з тероризмом 194
Гайдак О. В.
Реалізація права на справедливий суд у кримінальному провадженні в Україні 201
Грицюк І. В., Лугіна Н. А., Підгородецький В. О.
Реалізація засади доступу до правосуддя у кримінальних
провадженнях в умовах збройної агресії 209
Кухленко Д. С.
Захист даних суб'єктів кримінального провадження
як гарантія забезпечення їх безпеки 218
Свінцицький А. В.
Складання та розгляд клопотання про застосування заходів
забезпечення участі осіб під час кримінального провадження 227
Темненко О. В.
Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень
у фінансовій сфері 234

Міжнародне право

Лісова К. С.
Вестфальський мир 1948 р. та його вплив на становлення сучасного міжнародного права 241
Бак В. І., Медведєва М. С.
Сучасні тенденції сурогатного материнства через призму рішень Європейського суду з прав людини 248
Фокін Я. Ф.
Пробаційний нагляд у кримінальному праві України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аспект 255
Чернецька О. В.
Міжнародне співробітництво під час розслідування воєнних кримінальних правопорушень 266

CONTENTS

Administrative law and process; financial law; informational law

Herman M. M.
Essence and content of administrative and legal protection
and protection of intellectual property rights 11

Melnyk O. P., Kondratiuk V. V.
The role of financial decentralization in the development
of local communities in Ukraine 22

Topchiy V. V.
Peculiarities of defining the concept of "successful scientific research
that has achieved recognized results" 33

Harbinska-Rudenko A. V., Firskina K. M., Mikhailova S. I.
Legal aspects of preventing the misuse of budget funds 40

Theory and history of state and law; constitutional law

Binyuk N. M.
Religion as the basis of legal systems of Asia 50

Bodunova O. M.
Basic principles of lawmaking: foreign experience
and prospects for implementation in Ukraine 57

Kunovskyi O. O.
Constitutional complaint subject and consequences of its satisfaction
in Ukraine and Poland: the comparative legal analysis 65

Serdiuk N. A.
The right to peace: contemporary understanding and new challenges 73

Civil law and civil procedure; family law; international private law

Bodnarchuk O. I., Tatarenko A. R., Korzhovnyk Yu. V.
Economic and legal regulation of the liability of entrepreneurs
for violations of consumer rights 83

Kostyuk V. I.
Rights and interests of one of the parents living separately
from the child as a subject of protection in civil proceedings 93

Lagovska N. V., Romanenkova A. Yu.
Fiscal policy of the state as a tool for influencing social protection of the population 101

Meniv L. D., Kucherenko A. O.
Current issues of consumer rights protection in the sphere of consumer
credit during the period of martial state 111

Riabchenko Y. Y.
Exercising the right to a domain name: certain problematic issues 119

Novytska N. B., Novytsky A. M., Saletska N. M.
Legal grounds for the implementation of the right to inherit during martial law 126
Samilyk L. O., Palanska B. I.
Peculiarities of considering cases related to the exercise
of the right to deferment from mobilization 135

Criminal law and criminology; Penal law
Borysenko V. O.
Classification and typology of cybercrimes in the banking sector 145
Kravchuk A. I.
Modern methods of preventing crime in the sphere of economic activity 154
Nikitin Yu. V., Nikitin D. Yu.
Criminal legal responsibility for ecocide: national and international dimension 162
Sirenko O. V., Bilinska Y. A., Dobrovolska Y. A.
The problem of bloggers' legal liability..... 175
Sperkach N. A., Mykhalevych S. M.
Criminal characteristics and prevention of abuse
of state budget funds and their unintended use..... 183

Criminal procedure and criminalistics; forensic examination;
operational-search activity
Bilyk Y. G.
Methodologyc of investigating crimes related to terrorism..... 194
Haidak O. V.
Implementation of the right to a fair trial in criminal proceedings in Ukraine..... 201
Hrytsiuk I. V., Luhina N. A., Pidhorodetskyi V. O.
Implementation of the principle of access to justice
in criminal proceedings under conditions of armed aggression..... 209
Kuhlenko D. S.
Protection of data of subjects of criminal proceedings
as a guarantee of ensuring their safety..... 218
Svintsytskyi A. V.
Compilation and consideration of requests for the application of measures
to ensuring the participation of persons during criminal proceedings..... 227
Temnenko O. V.
Criminal characteristics of criminal offences in the financial sphere..... 234

International law
Lisova K. S.
The Peace of Westphalia of 1948 and its influence on the formation
of modern international law..... 241

Bak V. I., Medvedeva M. S.
Current trends in surrogacy through the prism of decisions
of the European court of human rights 248
Fokin Y. F.
Probation supervision in the criminal law of Ukraine
and foreign countries: comparative legal aspect..... 255
Chernetska O. V.
International cooperation in the investigation of war crimes offences 266